תורה אור

לחם ששאלו כהוגן ניתן להם כהוגן מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא *בלילה והאמר אביי *האי מאן דאית ליה סעודתא לא לאכלי' אלא ביממא כעין יממא קא אמרינן, אמר רב אחא בר יעקב בתחלה היו ישראל דומין כתרנגולים שמנקרין באשפה עד שבא משה וקבע להם זמן סעודה. °הבשר עודנו בין שיניהם" וכתיב °עד חדש ימים" הא כיצד: בינונים לאלתר מתו, רשעים, מצטערין והולכין עד חדש ימים, "וישטחו" אמר ריש לקיש אל תקרי וישטחו אלא "וישחטו" מלמד שנתחייבו שונאיהן של ישראל שחיטה. "שטוח" תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה אל תיקרי שטוח אלא שחוט מלמד שירד להם לישראל עם המן דבר שטעון שחיטה אמר רבי וכי מכאן אתה למד והלא כבר נאמר °וימטר עליהם כעפר שאר וכחול (*הים) עוף כנף" *ותניא *רבי אומר °וזבחת כאשר צויתיך" מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה על רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה אלא מה תלמוד לומר שטוח מלמד שירד להם משטיחין משטיחין. כתיב "לחם" וכתיב "שמן" וכתיב °דבש אמר רבי יוסי ברבי חנינא לנערים לחם לזקנים שמן לתינוקות דבש. כתיב שליו וקרינן סליו אמר רבי חנינא צדיקים אוכלין אותו בשלוה רשעים אוכלין אותו ודומה להן כסילוין. א"ר חנן בר רבא ד' מיני סליו הן ואלו הן: שיכלי וקיבלי *ופסיוני ושליו, מעליא דכולהו = שיכלי, גריעא דכולהו = שליו והוי כציפורתא (א) ומותבינן לה בתנורא ותפח והוה מלי תנורא ומסקינן ליה אתליסר ריפי ואחרונה אינה נאכלת אלא ע"י תערובת. רב יהודה משתכח ליה בי דני, רב חסדא משתכח ליה בי ציבי, רבא מייתי ליה ארישיה כל יומא (ב) יומא חד לא אייתי, אמר: מאי האי? סליק לאיגרא שמעיה לינוקא דקאמר °שמעתי ותרגז בטני" אמר שמע מניה נח נפשיה דרב חסדא *ובדיל רבה אכיל תלמידא, כתיב °) ותעל שכבת הטל" וכתיב °°) וברדת הטל" אמר רבי יוסי ברבי חנינא טל מלמעלה וטל מלמטה ודומה כמו שמונח בקופסא, "דק מחוספס" אמר ר"ל "דבר שנימוח על פיסת היד" רבי יוחנן אמר דבר שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים, מחוספס "טובא הוי" אמר רב נחמן בר יצחק °מחספס כתיב. תנו רבנן °לחם אבירים אכל איש" לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו דברי ר"ע וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל אמר להם צאו ואמרו לו לעקיבא: עקיבא טעית וכי מלאכי השרת אוכלין לחם והלא כבר נאמר °לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי" אלא מה אני מקיים "אבירים" לחם שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים, אלא מה אני מקיים *°ויתד תהיה לך על אזנך" (*ויצאת שמה חוץ) דברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותן להם ר"א בן פרטא אומר אף דברים שתגרי אומות העולם מוכרין להן מן מפיגן אלא מה אני מקיים "ויתד תהיה לך על אזנך" לאחר שסרחו, אמר הקב"ה: אני אמרתי יהיו כמלאכי השרת עכשיו אני מטריח אותם שלש פרסאות דכתיב °ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השטים" ואמר רבה בר בר חנה *לדידי חזי לי ההוא אתרא והויא תלתא פרסי ותנא כשנפנין אין נפנין לא לפניהן ולא לצדדיהן אלא לאחוריהן °ועתה נפשנו יבשה אין כל" אמרו עתיד מן זה (ג) שתיפח במעיהם, כלום יש ילוד אשה שמכנים ואינו מוציא [א] (כשנאמרו דברים לפני ר' ישמעאל אמר להם אל תקרי אבירים אלא איברים דבר שנבלע במאתים וארבעים ושמונה איברים אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אזנך בדברים שבאין להם ממדינת הים) דבר אחר "לחם אבירים אכל איש" זה

°) שמות טז °°) במדבר יא *)[בקרא סוף קודש ויגד וכע"י וכילקוט ליתא]

לחם ששאלו כהוגן · שאי אפשר להיות בלא לחם: ניתן להם כהוגן · בבוקר שיש שהות להכינו: בשר ששאלו שלא כהוגן · מתוך כרס מלאה שהרי מקנה רב היה להם: (ד) שלא כהוגן · ירד להם עם חשיכה שעה שאינה ראויה לתקן אותה עד שעת הסעודה: כעין יממא · כאור האבוקה: וקבע להם זמן סעודה · בבקר ובערב: שירד להם דבר שטעון שחיטה · ומלמד שהשליו דבר שטעון שחיטה היה: וזבחת כאשר צויתיך · ולא מצינו בתורה ציווי הזביחה היאך מכאן אתה למד שנמסרו לו הלכות שחיטה על פה: משטיחין · השליו היה עשוי לפניהן על הארץ משטיחין ליטריד"ש בלעז: לחם (א) יפה לבחורים ושמן (ב) לזקנים ודבש (ג) לתינוקות, כתיב "שמן" כטעם לשד השמן" ואין זה לשון שומן אלא לשון שמן לפיכך טעמו נקוד למעלה ומ"ם שלו נקוד פתח קטן ולפי שהוא סוף פסוק נהפך השי"ן לינקד בקמץ גדול: כסילוים · קוצים בלשון ארמי: ומותבינן לה בתנורא · כך מנהגם (ה) (לגלות) שפודיהם בתנור: ותפח · מרוב שומנו הוא נתפח ונעשה עב: אתליסר ריפי · זו על זו ריפי ככרות: ואחרונה אינה נאכלת · מרוב השומן הנבלע בה וכל שכן העליונות: משתכח ליה · היו נמצאות לו בין חביותיו שהיו ממליחין לו מן השמים: רב חסדא · חמוה דרבא הוה ורבו הוה: ובדיל רבה · בזכות הרב היה אוכל התלמיד: כתיב ותעל שכבת הטל · והנה על פני המדבר כשהיה הטל עולה מן הארץ לקראת החמה כדרכו היה נראה על פני המדבר (ו) דק מחספס למדנו שהיה הטל מכסה את המן עד שעה שהטל עולה לקראת החמה וכתיב ירד המן עליו אלמא טל מלמטה: קופסא · אשקרו"ן בלעז: נימוח על פיסת היד · מחוספס נוטריקון: נבלע באיברים · אינו יוצא מן המעיים: לאחר שסרחו · שנתלוננו על כך שאמרו בלחם הקלוקל (במדבר כא): לא לפניהם ולא לצידיהם · שאין יודעים לאיזה צד ענגים הולכים: אלא לאחוריהם · דיודעים הם שלא יחזרו לאחוריהן ואותן שלפנים צריכין ללכת לסוף המחנה מאחור:

זה

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"א מהלכות שחיטה הל' ד והל' ע טוש"ע יו"ד סימן א :

* * *

רבינו חננאל

לימדה תורה ד"א שכל מי שיש לו סעודה לא ניכלה אלא *) ביממא כעין ליליא לא יאכל אדם בשר בערב שנאמר בתת ה' לכם בשר לאכול כו' · בתחלה היו ישראל דומין כתרנגולין שמנקרין באשפה עד שבא משה ותיקן להן זמן סעודה · תניא ר' אומר מה ת"ל כאשר צויתיך ואכלת מלמד שנצטוה משה על השחט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה ומה ת"ל שטוח שירד להן משטוחין משטוחין **) [כתיב ביוה"כ תענו את נפשותיכם וכתיב התם עניתי בצום נפשי מיכן שהצום נקרא עינוי] כתיב לחם וכתיב שמן וכתיב דבש הא כיצד לנערים לחם לזקנים שמן לתינוקות דבש · כתיב שליו וקרינן סליו לצדיקים בשלוה ולרשעים בסילוה פי' קוצים: השליו היה יורד · לרב יהודה אבי דני, לרב חסדא אבי ציבי' (רבה) [רבא] הוה מייתו ליה ההוא ציידא בכל יומא כאגמא יומא חד לא אשכח סליק ההוא ציידא לאיגרא שמע להוא ינוקא דקאמר שמעתי ותרגז בטני וגו' אמר ש"מ נח נפשיה דרב חסדא ובשביל רבה הוה אכיל תלמידא' מחספס אמר ריש לקיש דבר שנימוח על פיסת היד · ר' יוחנן אמר מחספס חסר ו' כתיב בגימטריא רמ"ח הרי מיכן שהיה המן נבלע ברמ"ח אברים: ת"ר לחם אבירים אכל איש: לחם הנבלע באיברים אבל המלאכים אינן אוכלין כלל: ואפילו דברים שתגרי האומות מוכרין להן ואוכלין אותן היה המן מפיגן ולא היו צריכין לנקביהן ומה אני מקיים ושבת וכסית את צאתך לאחר שסרחו אמר להן הקב"ה אני אמרתי תהיו לפני כמלאכים עכשיו הריני מטריחכם ג' פרסאות עד שתצאו חוץ למחנה' ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא דוכתא והוו ג' פרסי אורך וג' פרסי רוחב ·

*) הדבר נראה לעין דט"ס נפל בכאן וצ"ל לא ניכלה אלא בלילה כעין יממא ולא יאכל אדם בשר אלא בערב שנאמר וכו'. **) דברי רבינו אלו אין להם שייכות כאן ומקומם לעיל דף עד ע"ב:

מסורת הש"ס

[לעיל עד:]

תהלים עח
[נ"ל ימים]
חולין כח. פה:
דברים יב
[שמות טז]

[קדושין לח.
ב"ק נב.]

חבקוק ג
בע"י והיינו
דאמרי אינשי
בדיל וכו'

תהלים עח

דברים ט

שם כג
[עי' ברכות
כה.]

במדבר לג
[עירובין נה:
ע"ש]
במדבר יא

*ואתנאים רגילים הוא יכונו מאדוק יום

במדבר יא:לב
ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת ויאספו את השליו הממעיט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שטוח סביבות המחנה

נושא/מבנה
◇ דצות שונות בגרסת המלה "אבירים" בפסוק "לחם אבירים אכל איש"

הגהות הב"ח

(א) גמ' גריעא דכולהו שליו והויא כציפורתא ומלאו ליה ומותבינן לה בתנורא ותפח — וכדי עד דמלי תנורא ומסקין ליה ומותבינן ליה אתליסר ריפי ובתרייתא דכולהו אינה נאכלת אלא ע"י: (ב) שם מייתי ליה ארישיה כל יומא מאגמא יומא חד לא אייתי ליה אמר מאי האי: (ג) שם אמרו עתיד מן זה שיתפח במעיהם ויהרגם כלום יש ילוד אשה: (ד) רש"י ד"ה בשר כו' היה להם הס"ד ואח"כ מה"ד ניתן להם שלא כהוגן: (ה) ד"ה ומותבינן כו' מנהגם לתת שפודיהם: (ו) ד"ה כתיב כו' נראה על פני המדבר המן דק:

הגהות הגר"א

[א] גמרא (וכשנאמרו כו' עד ממדינת הים) תא"מ :

גליון הש"ס גמ' מחספס כתיב · כעין זה לעיל לח ע"ב ובמגילה טו ע"ב שבת כח ע"ב סוכה ט ע"ב יבמות סה ע"ב הוריות ד ע"א :

תוספות ישנים

מלמד שנצטוה משה על השחיטה על כו' · קשה ה"ר אפרים דהכא משמע יש שחיטה לעוף מן התורה אליבא דרבי ואילו בנזיר בסוף פרק הריני נזיר (דף כט.) פליגי התם ר' יוחנן וריש לקיש במדיר בנו בנזיר אי הוא הלכה למשה מסיני או כדי לחנכו במצות וקאמר כתנאי עד מתי האיש מדיר את בנו בנזיר עד שיביא שתי שערות דברי רבי כו' וקאמר דכ"ע כדי לחנכו במצות א) ובמופלא הסמוך לאיש קמיפלגי וכיון דאית ליה לרבי כדי לחנכו במצות אין שחיטה לעוף מן התורה אית ליה מדקאמר אוכל כהן מליקה ותירץ רבי דהכי קאמר התם דכ"ע כדי לחנכו במצות ולעולם לא תיפשוט מידי מזאת סברייתא אבל ודאי מוכח מברייתא אחרת שסובר רבי דיש שחיטה לעוף מן התורה ועוד תירץ דשמא היה סבור דלא קאכיל כהן מליקה כמו חטאת העוף הבא על הספק דמפסיק התם מקרא דאינה נאכלת · מ"ר: אף דברים שתגרי אומות העולם מוכרין להן מן מפיגן כו' · ולית ליה לאלי תנא הא דאמרינן לעיל בריש מכילתין (דף ד:) ויכסהו הענן ששת ימים כדי למרק אכילה ושתיה בתוך מעיו לשומו כמלאכי השרת כי לא היה

א) צ"ל ומופלא הסמוך לאיש דרבנן וכיון כו'.